

Lietuvos Respublikos savivaldybių merams
Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų nariams
Lietuvos Respublikos savivaldybių administracijų direktoriams
Lietuvos Respublikos savivaldybių jaunimo reikalų tarybų nariams
Lietuvos savivaldybių asociacijai
Nacionalinei jaunimo reikalų koordinatorių asociacijai

Kopija:

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

Jaunimo reikalų agentūrai

Lietuvos Respublikos Seimo valstybės valdymo ir savivaldybių komiteto nariams

Lietuvos Respublikos Seimo jaunimo ir sporto reikalų komisijai

REZOLIUCIJA

DĖL JAUNIMO POLITIKOS FORMAVIMO IR ĮGYVENDINIMO SAVIVALDYBĖSE

LiJOT Asamblėja Nr. 61

2025 m. balandžio 5–6 d.

Kaunas

Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (toliau – **LiJOT**) didžiausia nevyriausybinė jaunimo organizacija Lietuvoje, vienijanti 54 nacionalines jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas, savivaldybių jaunimo organizacijų tarybas, susipažinusi ir išanalizavusi jaunimo politikos įgyvendinimą Lietuvos Respublikos savivaldybėse (toliau – savivaldybės), išreiškia susirūpinimą ir **teikia šią rezoliuciją dėl jaunimo politikos formavimo ir įgyvendinimo savivaldybėse, kuria siekia stiprinti jaunimo politiką savivaldybėse, įgalinti jaunimo politikos veikėjus vietos lygmeniu ir užtikrinti jaunimo poreikius apimančią ir atitinkančią jaunimo politikos sistemą.**

Visi pasiūlymai, išdėstyti šioje rezoliucijoje, yra grindžiami Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo (toliau – **SADM**) ministro patvirtintu Nacionalinės jaunimo politikos 2023–2027 metų veiksmų planu (toliau – **Veiksmų planas**)¹, savivaldybių ir tarptautinėmis gerosiomis

¹ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintas Nacionalinės jaunimo politikos 2023–2027 metų veiksmų planas. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/50839d5024d911eea0b6cad9848a9596>

patirtimis, LiJOT ir kitų nevyriausybinų organizacijų praktika, organizacijų ir institucijų patvirtintomis rekomendacijomis ir darbo grupėse su jaunimu išsakytais pastebėjimais.

I. SAVIVALDYBIŲ JAUNIMO REIKALŲ TARYBŲ ĮGALINIMAS IR STIPRINIMAS

Savivaldybių jaunimo reikalų taryba (toliau – **SJRT**) – visuomeninė patariamoji institucija, vadovaujantis lygybės principu sudaroma iš savivaldybės administracijos ir (ar) savivaldybės tarybos ir savivaldybės teritorijoje veikiančių savivaldybės jaunimo organizacijų tarybos deleguotų atstovų.² Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas (toliau – **JPPĮ**) numato, SJRT nagrinėja su jaunimo politika atitinkamoje savivaldybėse susijusius klausimus ir teikia savivaldybės institucijoms ar įstaigoms pasiūlymus dėl jaunimo politikos, jos įgyvendinimo priemonių finansavimo prioritetų, susijusių teisės aktų projektų.

LiJOT, atsižvelgama į Lietuvos Respublikos savivaldybių oficialiuose internetiniuose puslapiuose pateikiamą informaciją apie savivaldybėje veikiančias jaunimo reikalų tarybas, atliko analizę, kurios duomenimis pabrėžia SJRT veiklos netolygumą ir jaunimo politikos įgyvendinimo savivaldybėse padėti.

Vadovaujantis JPPĮ, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu dėl savivaldybių jaunimo reikalų tarybų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo³, SADM ministro patvirtinu Veiklos planu⁴ ir atlikta analizę **LiJOT teikia pasiūlymus, siekiant įgalinti ir stiprinti SJRT, užtikrinant vykdomos veiklos kokybę ir vientisumą.**

1. Užtikrinti skaidrią ir sklandžią SJRT veiklą.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu dėl savivaldybių jaunimo reikalų tarybų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo 26 punktu „Jaunimo reikalų tarybos veiklos planai, teikiamos ataskaitos, informacija apie įvyksiančius ir jau įvykusius posėdžius bei posėdžių protokolai privalo būti viešinami ir prieinami oficialiame savivaldybės interneto puslapyje“, tačiau dalyje savivaldybių tinkalapiu tokia informacija nėra pateikiama laiku – LiJOT

² Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymo Nr. IX-1871 pakeitimo įstatymas <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/96665ec26a1c11e8b7d2b2d2ca774092>

³ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl savivaldybių jaunimo reikalų tarybų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.82DC75FB3861/RKkuTZdvZE>

⁴ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintas Nacionalinės jaunimo politikos 2023–2027 metų veiksmų planas.

atlikta analizė⁵ parodė, kad daugiau kaip pusėje savivaldybių internetinių tinklalapių metų eigoje nebuvo pateikta ar laiku atnaujina informacija apie SJRT nagrinėjamus klausimus ar priimtus sprendimus (darbotvarkės, protokolai, veiklos planai ir kita).

- Užtikrinti viešą ir reguliarią SJRT veiklos atskaitomybę, skelbiant posėdžių darbotvarkes ir posėdžių protokolus, laikantis darbo reglamentuose ir (ar) nuostatuose nurodytų terminų, bet ne vėliau kaip mėnesis po įvykusio posėdžio;
- Savivaldybės internetiniame puslapyje skelbti visus su SJRT veiklą susijusius dokumentus (nuostatus, darbo ir rinkimų reglamentus ir kitus susijusius dokumentus, kuriais vadovaujasi SJRT vykdydama veiklą);
- Savivaldybėse internetiniuose puslapiuose viešai skelbti SJRT narių rinkimų tvarką, siekiant užtikrinti rinkimų organizavimo skaidrumą ir suteikiant galimybę visiems susipažinti su esama tvarka ir išreikšti norą dalyvauti veikloje;
- Nuosekliai peržiūrėti ir, esant poreikiui, atnaujinti pateikiamą informaciją apie SJRT, jos veiklos kryptis, sudėtį ir kitus susijusius klausimus.

2. Užtikrinti kokybišką SJRT veiklos vykdymą.

SADM ministro patvirtintame Veiksmų plane kaip viena iš nacionalinių jaunimo politikos įgyvendinimo problemų yra išskiriama skirtinga savivaldybių pažanga įgyvendinant jaunimo politiką (11. punktą). Galima teigti, kad vienas iš šių problemų sukeliančių veiksnių yra SJRT vaidmens formalumas ir nepakankamumas, įgyvendinant jaunimo politiką (11.4. punktą).⁶

LIJOT pasisako už SJRT stiprinimą ir veiklos kokybės užtikrinimą, siekiant stiprinti jaunimo politikos formavimą ir įgyvendinimą savivaldybės lygmeniu. Kokybiška SJRT veikla užtikrina jaunimo poreikius atitinkančių sprendimų priėmimą, prisideda prie jaunimo politikos efektyvumo ir priemonių, gerinančių jaunimo padėtį savivaldybėje, kūrimo ir tobulinimo.

LIJOT reiškia susirūpinimą dėl nagrinėjamų klausimų apimties ir įtakos jaunimo politikos formavimui savivaldybėse ir skatina atsižvelgti į šiuos siūlymus, skatinant kokybišką ir efektyvią SJRT veiklą.

⁵ Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos atlikta 2024 m. liepos – spalio mėn. atlikta analizė, kurios metu palyginta informacija savivaldybių internetiniuose puslapiuose.

⁶ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintas Nacionalinės jaunimo politikos 2023–2027 metų veiksmų planas.

- Įgalinti SJRT, taikant jaunimo testo konceptą savivaldybėje⁷ taip stiprinant SJRT funkcijas ir užtikrinant, kad su jaunimu susiję sprendimai būtų priimami atsižvelgiant į jaunimo poreikius;
- Užtikrinti jaunimo politikos tęstinumą ir kryptingumą, įtraukiant SJRT į strateginių planų sudarymą ir įgyvendinimą;
- Plėtoti ir stiprinti tarpinstitucinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą.

3. Stiprinti jaunų žmonių dalyvavimą vietos lygmeniu.

Jaunų žmonių dalyvavimas – yra vienas pagrindinių jaunimo politikos tikslų, todėl svarbu užtikrinti jaunimo tiesioginį atstovavimą ir sudaryti galimybes narystės pagrindu dalyvauti sprendimų priėmimo ir (ar) svarstyme įvairiose darbo grupėse, atsižvelgti į jaunų žmonių nuomonę ir interesus priimant atitinkamus ir jaunimui svarbius sprendimus.

- Sudaryti sąlygas ir įtraukti jaunus žmones (narystės pagrindu) į savivaldybės tarybos nuolatinės komisijas ir darbo grupes;
- Organizuoti visuotinius SJRT rinkimus, sudarant sąlygas visiems jauniems žmonėms dalyvauti.

4. Užtikrinti SJRT narių kompetencijas jaunimo politikos srityje.

SJRT yra patariamasis organas, kuris teikia siūlymus dėl jaunimo politikos formavimo ir įgyvendinimo savivaldybės tarybai ir (ar) administracijai. Siekiant užtikrinti SJRT veiklos kokybę ir teikiamų siūlyimų pagrįstumą yra būtina užtikrinti SJRT nariams reikalingas kompetencijas. Dėl šios priežasties LiJOT siūlo atkreipti dėmesį į jaunimo politikai (ir kitoms sritims būdingų) kompetencijų ugdymą advokacijos, jaunimo politikos struktūros, tarpinstitucinio bendradarbiavimo ir kitose srityse.

- Užtikrinti, kad visi SJRT nariai būtų susipažinę su SJRT veiklos sritimis ir funkcijomis, jaunimo politikos schemomis, ryšiais su kitomis institucijomis.
- Sudaryti sąlygas SJRT narių ir kitų jaunų žmonių kompetencijų stiprinimui jaunimo politikos srityje, organizuojant mokymus ir konsultacijas, perkant paslaugą iš ekspertų ir (ar) nevyriausybinių organizacijų, kurios specializuojasi jaunimo politikos formavimo ir įgyvendinimo srityse.

⁷ Lietuvos jaunimo organizacijų taryba. Pozicija dėl jaunimo testo įgyvendinimo nacionalinėje jaunimo reikalų taryboje ir savivaldybių jaunimo reikalų tarybose <https://lijot.lt/wp-content/uploads/2024/11/LiJOT-pozicija-del-jaunimo-testo.pdf>

5. Užtikrinti jaunimo informavimą apie jaunimo politiką ir priemones, jai įgyvendinti.

LiJOT, peržiūrėjusi internetiniuose savivaldybių puslapiuose esančias jaunimo skiltis, skatina atkreipti dėmesį į pateikimą informaciją apie jaunimo politikos priemones ir galimybes jaunimui. Vienoje iš trijų savivaldybių pateikiama informacija jaunimo skiltyje apsiriboja jaunimo reikalų tarybos sudėtimi ir protokolais, dalyje savivaldybių informacijos apie įgyvendinamas priemones tenka ieškoti tarp papildomų nuorodų – dalis esamų priemonių nėra viešinama.⁸ Dėl šių priežasčių LiJOT skatina peržiūrėti internetinius puslapius, atnaujinti esamą informaciją bei aiškiai atskirti jaunimui (ir kitoms suinteresuotoms šalims) skirtas priemones:

- Savivaldybės internetiniame puslapyje jaunimo skiltyje viešinti ir reguliariai atnaujinti nevyriausybinių jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų, neformalių jaunimo grupių, institucijų, kuriose teikiamos nemokamos paslaugos jaunimui, sąrašus, nurodant aktualią ir reikalingą informaciją jaunimui;
- Savivaldybės internetiniame puslapyje skelbti skelbti visas jaunimo politikos priemones, aktualias jauniems žmonėms ir organizacijoms (finansavimo konkursų nuostatus ir priedus, įvairias programas, tvarkas ir kitą informaciją).

6. Stiprinti bendradarbiavimą su kitų savivaldybių jaunimo reikalų tarybomis.

LiJOT skatina stiprinti ir plėtoti bendradarbiavimą su kitų savivaldybių SJRT, siekiant dalintis gerosiomis patirtimis ir stiprinti turimas kompetencijas jaunimo politikos srityje. 2023 m. ir 2024 m. Jaunimo reikalų agentūra (toliau – **JRA**) organizavo nacionalinius SJRT susitikimus, dalyje savivaldybių vyko regioniniai SJRT susitikimai, kurių metu buvo ieškoma sprendimų jaunimo politikos klausimams spręsti. LiJOT pastebi tokių susitikimų teikiamą naudą ir palaiko iniciatyvas organizuoti regioninius SJRT renginius, plėtojant bendradarbiavimo galimybes.

- Sudaryti sąlygas bendradarbiavimui ir gerųjų patirčių plėtrai su skirtingų savivaldybių jaunimo reikalų tarybomis;
- Rengiant pasiūlymus ir formuojant jaunimo politiką vietos lygmeniu, atsižvelgti į kitų savivaldybių patirtis.

⁸ Remiantis LiJOT atlikta analize, kuri vykdyta panaudojant savivaldybių internetiniuose puslapiuose skelbiama ir viešai prieinama informaciją.

II. SAVIVALDYBIŲ JAUNIMO ORGANIZACIJŲ TARYBŲ ĮGALINIMAS IR STIPRINIMAS

Savivaldybių jaunimo organizacijų tarybų (toliau – **SJOT**), dar žinomų kaip apskritieji stalai, pagrindinis veiklos tikslas yra vienyti konkrečioje savivaldybės teritorijoje veikiančias jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas bei joms atstovauti. Remiantis JRA duomenimis, 2024 m. sausio mėnesį Lietuvoje veiklą aktyviai vykdė 22 SJOT organizacijos.⁹

LIJOT, siekdama stiprinti ne tik jaunimo politikos kokybišką plėtrą tose savivaldybėse, kuriose veikia SJOT, bet ir skatindama sąlygų SJOT kūrimuisi sudarymą, teikia siūlymus dėl SJOT finansavimo, įtraukimo, įgalinimo ir stiprinimo.

1. Patvirtinti SJOT institucinio palaikymo ir stiprinimo finansavimo tvarką.

Atsižvelgdami į tai, jog nacionaliniu mastu jaunimo organizacijų finansavimo tvarka yra diferencijuojama pagal jų veiklos pobūdį, rekomenduojame savivaldybėse atitinkamai taikyti panašų jaunimo organizacijų veiklos finansavimo modelį, nes atskiriant skėtinių organizacijų institucinio palaikymo ir stiprinimo finansavimą nuo jų vienijamų organizacijų finansavimo tvarkos ne tik išvengiama bereikšmės konkurencijos, bet ir yra puoselėjami skėtinių jaunimo organizacijų veiklos principai, kadangi SJOT veikla yra grįsta jų narių stiprinimu ir atstovavimu jiems, o ne papildomų konkurencinių sąlygų sukūrimu.

Instituciniam SJOT palaikymui ir stiprinimui skirto finansavimo poreikis ir dydis yra grindžiamas Jaunimo reikalų agentūros administruojamo Jaunimo koordinacinės veiklos, jaunimo politikos plėtros tikslinių projektų, jaunimo organizacijų stiprinimo veiklos finansavimo konkursu¹⁰, kuriame numatoma finansavimas skėtinei jaunimo organizacijai (A priemonei) skirti suma yra sudaro 25,4 % visos konkursui skirtos sumos (A ir B priemonei kartu), be to JRA administruojamo SJOT veiklos finansuoti skirto konkurso¹¹ nuostatuose yra įtraukta sąlyga, įpareigojanti SJOT savo veiklos

⁹ Jaunimo reikalų agentūra. Savivaldybių jaunimo organizacijų tarybos. 2024. <https://jra.lt/jaunimui/suzinok-daugiau/jaunimo-igalinimas-ir-informavimas/jaunimo-organizacijos/savivaldybes-jaunimo-organizaciju-taryba>

¹⁰ Jaunimo koordinacinės veiklos ir jaunimo politikos plėtros tikslinių projektų bei jaunimo organizacijų stiprinimo veiklos projektų finansavimo 2025–2026 metais konkurso nuostatai. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/20e6c32000a611efa28cd23166221a3c>

¹¹ Jaunimo dalyvavimo ir atstovavimo stiprinimo projektų finansavimo 2025 metais konkurso nuostatai. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/8117c850be0811ef88c08519262548c4>

programai pritraukti ne mažiau kaip 30 % nuo JRA skiriamo finansavimo (dažniausiai dalinį finansavimą šių programų vykdymui SJOT gauna iš savivaldybių, kuriose veikia, biudžeto).

- Numatyti savivaldybių biudžetuose atskirą finansavimą SJOT instituciniam palaikymui ir stiprinimui, kuris būtų ne mažesnis nei 20 % nuo visos savivaldybėje jaunimo veikloms biudžete numatytos sumos, apsisprendimo teisę paliekant savivaldybės jaunimo reikalų tarybai;
- Organizuoti savivaldybių administracijoms mažos vertės viešąjį pirkimą arba numatyti kitą teisėtą finansavimo tvarką SJOT instituciniam palaikymui ir stiprinimui;
- Užtikrinti ir patikėti SJOT institucinio palaikymo ir stiprinimo finansavimo tvarka rūpintis savivaldybės jaunimo reikalų koordinatoriui, atsakingam už jaunimo politikos įgyvendinimą savivaldybėje, arba kitam savivaldybės administracijos paskirtam atsakingam darbuotojui.

2. Įtraukti SJOT į savivaldybės jaunimo politikos formavimą ir sprendimų priėmimą.

SJOT, sėkmingai įgyvendindami veiklas ir numatytus tikslus, yra stipriausias jaunimo srities partneris savivaldybės sprendimų priėmėjams. Veikdami visoje savivaldybėje ir vienydami jaunimo organizacijas, SJOT turi pakankamai kompetencijų ir žinių atstovauti jaunimui ir padėti vietos politikams suprasti jaunimo aktualias ir problemas.

- Įtraukti SJOT atstovus į savivaldybės jaunimo politikos strategijos rengimą kaip pagrindinį jaunimo politikos formavimo ir įgyvendinimo partnerį;
- Užtikrinti SJOT dalyvavimą visose savivaldybės darbo grupėse ir komisijose, kurios yra tiesiogiai ir netiesiogiai susijusios su jaunimu ir/ar darančios įtaką jaunimui;
- Vertinti SJOT turimas žinias ir, esant poreikiui, kreiptis argumentuotos pozicijos išsakymui jaunimo klausimams spręsti.

III. GALIMYBIŲ NEFORMALIŲ JAUNIMO GRUPIŲ VEIKLAI VYKDYTI

UŽTIKRINIMAS

Neformalios jaunimo grupės (toliau – **NJG**) yra svarbi jaunimo politikos dalis, leidžianti jauniems žmonėms įgyvendinti savo idėjas, spręsti vietos bendruomenių problemas ir aktyviai prisidėti prie visuomeninio gyvenimo vykdant veiklas ne organizacijos, bet neformalios jaunimo grupės rėmuose. Tačiau neformalios grupės susiduria su iššūkiais, kadangi jos nėra registruoti

juridiniai vienetai, o tai mažina jų galimybes gauti finansavimą ar naudotis savivaldybės infrastruktūra. Dėl to NJG veikla tampa fragmentuota ir priklausoma nuo pavienių iniciatyvų, o jų ilgalaikio veikimo galimybės lieka ribotos.

Jaunimo reikalų agentūros duomenimis 2024 metų sausio mėnesį Lietuvoje veikė daugiau kaip 240 aktyvių neformalių jaunimo grupių¹². Paskutiniuosius metus stebimas jaunimo įsitraukimas į neformalius darinius suteikia galimybę teigti, kad neformalių jaunimo grupių veikla yra patrauklesnė jauniems žmonėms, todėl svarbu atkreipti dėmesį į tinkamų sąlygų sudarymą, siekiant stiprinti jaunimo dalyvavimą vietos lygmeniu.

Dalyje Lietuvos savivaldybių yra įgyvendinama jaunimo iniciatyvų skatinimo programa, leidžianti neformalioms jaunimo grupėms teikti paraiškas mažos vertės trumpalaikiams projektams. LIJOT palaiko tokių konkursų vykdymą ir skatina likusias savivaldybes taikyti šią praktiką, organizuojant finansavimo konkursus savo savivaldybėje.

1. Sudaryti sąlygas ir didinti neformalių jaunimo grupių veiklų finansavimą.

- Sudaryti sąlygas jaunimo politikos srities projektuose dalyvauti ir neformalioms jaunimo grupėms, teikiant paraišką per savivaldybėje veikiančias įstaigas ar nacionalines organizacijas;
- Organizuoti jaunimo iniciatyvų projektų finansavimo konkursus, kuriuose paraiškas būtų galima teikti visus kalendorinius metus, paraiškų apimtis diferencijuojant pagal paraiškos prašomą sumą. Vertinimą ir finansavimą vykdyti reguliariai, atsižvelgiant į pateiktų paraiškų kiekį.

2. Sudaryti sąlygas NJG veiklų vykdymui.

- Suteikti neformalioms jaunimo grupėms galimybę naudotis savivaldybės patalpomis ir materialiniais ištekliais (pvz., biuro įranga, susirinkimų erdvėmis) veiklai vykdyti;
- Užtikrinti konsultacijas neformalioms jaunimo grupėms dėl projektų teikimo, administravimo ir ataskaitų rengimo, numatant galimybę gauti metodinę pagalbą iš savivaldybių jaunimo reikalų koordinatoriaus ar kitų savivaldybės specialistų;

¹² Jaunimo reikalų agentūra. Savivaldybių administracijų identifikuotų aktyvių neformalių jaunimo grupių savivaldybėse žemėlapis (3 pav.). Internetinė prieiga: <https://jra.lt/page?id=3458>

- Užtikrinti ilgalaikį NJG veikimą, sudarant galimybes vykdyti ne tik pavienius projektus, bet ir ilgalaikes iniciatyvas, suteikiant nuolatinę reikiamą pagalbą ir mentorystę.

IV. JAUNIMO NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ STIPRINIMAS IR PLĖTRA

Jaunimo nevyriausybinių organizacijų (toliau – JNVO) yra viena pagrindinių jaunimo dalyvavimo visuomenės gyvenime formų, skatinanti jaunų žmonių pilietinį įsitraukimą, lyderystę ir saviraišką. Tačiau šių organizacijų veiklos sąlygos savivaldybėse nėra vienodos – kai kur finansavimas yra ribotas, trūksta aiškių mechanizmų JNVO padalinių finansavimui, nėra užtikrinamos būtinos infrastruktūrinės sąlygos. Svarbu pažymėti, kad pagal JRA 2023 metų jaunimo problematikos tyrimą, net 41,7% apklaustųjų atsakė, kad nedalyvauja jaunimo organizacijos/ų arba asociacijos/ų veikloje, o 26,9% minėjo, kad tokiose veiklose dalyvauja retai.¹³

LIJOT, siekdama stiprinti ir plėsti jaunimo nevyriausybines organizacijas visoje Lietuvoje, siūlo:

1. Užtikrinti finansavimo galimybes ir palankias sąlygas JNVO veiklai.

JNVO atlieka svarbų vaidmenį stiprinant jaunimo pilietinį įsitraukimą ir bendruomeniškumą. Tačiau jų veiklos plėtra savivaldybėse susiduria su finansavimo prieinamumo problema. Šiuo metu dalyje savivaldybių finansavimą gali gauti tik organizacijos, kurios yra registruotos toje teritorijoje, o nacionalinių nevyriausybinių organizacijų padaliniams nėra užtikrinta sąlygų gauti finansavimą savo vykdomoms veikloms, o tai dirbtinai riboja jaunimo organizacijų veiklą ir stabdo jų plėtrą. Tam, kad JNVO galėtų efektyviai dalyvauti finansavimo konkursuose ir stiprinti savo veiklą, būtina užtikrinti skaidrius ir aiškius finansavimo mechanizmus. Šiuo metu dalyje savivaldybių paraiškų vertinimo procesai nėra pakankamai skaidrūs – organizacijos, kurių paraiškos nėra finansuojamos, dažnai negauna aiškaus ar kokybiško grįžtamojo ryšio, kodėl jų projektų paraiškos nebuvo finansuotos. Tai riboja JNVO galimybes augti ir tobulėti, mažina motyvaciją dalyvauti projektų finansavimo konkursuose. Be to, svarbu užtikrinti, kad paraiškas vertinantys asmenys būtų atrenkami

¹³ Jaunimo reikalų agentūra, 2023 m. jaunimo problematikos tyrimo ataskaita, 71 psl. https://old.jrd.lt/jaunimo-politika/savivaldybese/jaunimo%20politikos%20%C4%AFgyvendinimas%20savivaldyb%C4%97se/JP%20vertinimo%20metodika_pasira%C5%A1yta.pdf

skaidriai ir turėtų reikiamas kompetencijas, kad vertinimas nebūtų šališkas ar neatitiktų jaunimo politikos prioritetų.

- Sukurti finansavimo mechanizmus, kurie leistų finansuoti ne tik vietines JNVO, bet ir nacionalinių organizacijų padalinius, vykdančius veiklą tose savivaldybėse;
- Nustatyti aiškius finansavimo kriterijus ir prioritetus, į sprendimų priėmimą įtraukiant suinteresuotąsias puses;
- Numatyti bent 20 % jaunimo veikloms skirtą biudžeto JNVO instituciniam palaikymui ir stiprinimui;
- Užtikrinti, kad nefinansuotoms paraiškoms būtų suteikiamas aiškus grįžtamasis ryšys ir rekomendacijas dėl tobulinimo;
- Paraiškų vertinimo komisijos narius atrinkti skaidriai, užtikrinant, kad jie turėtų reikiamas kompetencijas jaunimo politikos, finansavimo ir paraiškų vertinimo srityse;
- Sukurti aiškia ir viešai prieinamą paraiškų vertinimo metodiką, kad JNVO žinotų, pagal kokius kriterijus bus vertinami jų projektai;
- Užtikrinti, nuosekliai augantį finansavimą, skirtą JNVO ir neformalių jaunimo grupių veikloms savivaldybėse;
- Užtikrinti nemokamų teisinių, buhalterinės apskaitos paslaugų, projektų paraiškų ruošimo ir ataskaitų rengimo konsultacijų prieinamumą;
- Didinti perkamų paslaugų iš nevyriausybinė organizacijų skaičių, siekiant įgyvendinti viešosios politikos funkcijas ir veiklas.

2. Suteikti JNVO reikalingas erdves ir priemones veiklai vykdyti.

JNVO atlieka svarbų vaidmenį skatinant jaunimo įsitraukimą į visuomeninę veiklą, tačiau daugelis jų susiduria su infrastruktūriniais iššūkiais – trūksta tinkamų erdvių susitikimams, mokymams ir veikloms vykdyti. Dalis savivaldybių neturi aiškių tvarkų, kaip JNVO galėtų pasinaudoti viešosiomis patalpomis, o kai kur už jų nuomą jaunimo organizacijoms vis dar tenka mokėti, nepaisant ribotų finansinių galimybių. Be to, organizacijos dažnai neturi prieigos prie būtinų darbo priemonių – biuro įrangos, spaudos paslaugų ar kt., kuri reikalinga jų veiklai vykdyti.

Kad jaunimo organizacijos galėtų efektyviai veikti ir prisidėti prie vietos bendruomenės stiprinimo, būtina sudaryti sąlygas joms neatlygintinai naudotis savivaldybės valdomomis erdvėmis ir užtikrinti reikiamų priemonių prieinamumą.

- Numatyti galimybę JNVO neatlygintinai naudotis savivaldybės patalpomis susirinkimams, mokymams ir kitoms veikloms;
- Savivaldybės lygmeniu sudaryti galimybę naudotis atvirų jaunimo centrų / atvirų jaunimo erdvių, kultūros centrų, bibliotekų ir kitų savivaldybei pavaldžių įstaigų viešosiomis erdvėmis;
- Užtikrinti materialinių priemonių prieinamumą (pvz., biuro įrangą, spaudos galimybes).

3. Kurti palankias sąlygas naujų JNVO steigimuisi.

JNVO kūrimas yra svarbus veiksnys skatinant jaunimo aktyvumą ir dalyvavimą visuomenės gyvenime. Tačiau jauni žmonės dažnai susiduria su iššūkiais, kai nori įsteigti naują organizaciją – trūksta informacijos apie steigimo procesą, biurokratinių procedūrų aiškumo, o finansinės išlaidos, susijusios su registracija ir veiklos pradžia, gali tapti rimta kliūtimi. Be to, nacionalinių jaunimo organizacijų plėtra savivaldybėse dažnai priklauso nuo vietos valdžios palaikymo ir infrastruktūros prieinamumo. Kad jaunimas turėtų realias galimybes kurti ir vystyti organizacijas, savivaldybės turėtų aktyviai skatinti naujų JNVO steigimą ir užtikrinti joms tinkamas sąlygas.

- Informuoti jaunimą apie galimybes steigti jaunimo organizacijas ir supaprastinti jų registracijos procesą;
- Savivaldybėse įgyvendinti specialias programas jaunimo organizacijų steigimo (notaro, registravimo ir kt. paslaugoms) išlaidoms kompensuoti;
- Skatinti nacionalines jaunimo organizacijas kurti padalinius savivaldybėse ir numatyti jų palaikymo mechanizmus;
- Organizuoti mentorystės programas, kuriose patyrusios JNVO padėtų naujai įsikūrusioms organizacijoms įsitvirtinti.

4. Viešinti informaciją apie JNVO veiklą ir užtikrinti skaidrumą.

Kaip vieną iš dažnai susiduriamų problemų, siekiant įsitraukti į JNVO veiklą, jauni asmenys nurodo informacijos trūkumą. Kas trečiame savivaldybių tinklalapyje yra nenurodytos organizacijų veiklos sritys, pateikiama pasenusi informacija.

- Savivaldybės internetiniame puslapyje viešinti nuolat atnaujinamą informaciją apie veikiančias JNVO ir jų organizuojamus renginius.

- Užtikrinti, kad savivaldybės socialinių tinklų paskyrose būtų dalijamasi informacija apie JNVO veiklą ir įtraukimo galimybes.

5. Stiprinti jaunimo kompetencijas ir vietinių JNVO bendradarbiavimą.

JNVO stiprinimas ir jų veiklos tvarumas priklauso ne tik nuo finansavimo ar infrastruktūros, bet ir nuo organizacijų narių bei pavienių jaunuolių kompetencijų. Šiuo metu dalyje savivaldybių trūksta galimybių jaunimui gilinti savo žinias jaunimo politikos, projektų valdymo, advokacijos, komunikacijos ir kitose srityse, kurios būtinos produktyviai organizacijų veiklai. Be to, bendravimas tarp skirtingų jaunimo organizacijų dažnai apsiriboja pavieniais projektais, o ilgalaikio bendradarbiavimo trūkumas mažina jų įtaką sprendimų priėmimo procesuose.

- Organizuoti mokymus ir kompetencijų kėlimo kursus, skirtus JNVO nariams ir paviniams jaunuoliams, apimančias jaunimo politikos, projektų valdymo, lyderystės, komunikacijos ir kitas svarbias temas;
- Sukurti ilgalaikį jaunimo organizacijų tinklaveikos modelį, kuris skatintų bendradarbiavimą tarp skirtingų JNVO ir jų padalinių savivaldybėse, ypač tose savivaldybėse, kuriose neveikia savivaldybių jaunimo organizacijų tarybos;
- Rengti reguliarius jaunimo organizacijų susitikimus, kuriuose būtų dalijamasi patirtimi, aptariamoms jaunimo politikos aktualijoms ir kuriamoms bendros iniciatyvos.

6. Pilietinių jaunimo organizacijų steigimas ir veiklos plėtra.

Remiantis Lietuvos Respublikos Seimo priimta Nacionalinės darbotvarkės „Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija“¹⁴, atkreipiame dėmesį į patriotinių organizacijų veiklos skatinimą ir plėtrą „17.6. <...> skatinti ir kitų patriotinių organizacijų (skautų, ateitininkų) būrelių steigimą.“

- Užtikrinti skiriamą finansavimą jaunimo pilietinėms iniciatyvoms ir veikloms įgyvendinti, skirtoms ugdyti pilietiniam pasipriešinimui reikalingus įgūdžius ir kompetencijas;
- Sudaryti palankias sąlygas ir užtikrinti reikiamą finansavimą patriotinių organizacijų (ir jų būrelių) steigimuisi ir plėtrai savivaldybėse.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Seimas. Nacionalinė darbotvarkė „Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija“. 2022 m. Prieiga internetu: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/98b7d3a0db3011ec_b1b39d276e924a5d?jfwid=sm2kwosak

V. JAUNIMO INFORMAVIMAS SAVIVALDYBĖJE

LiJOT, koordinuodama du didžiausius jaunimo informavimo tinklus – Eurodesk Lietuva ir Jaunimo informavimo ir konsultavimo (toliau – JIK) paslaugas teikiančių partnerių tinklą, bei didžiausią Lietuvoje jaunimo naujienų ir galimybių portalą www.zinauviska.lt, išreiškia susirūpinimą dėl jaunimo informavimo paslaugų plėtojimo Lietuvos savivaldybėse. 2024 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 32 jaunimo informavimo ir konsultavimo taškų, teikiančių JIK paslaugas, ir 44 Eurodesk Lietuva regioninių partnerių, informuojančių jaunimą apie mobilumo galimybes.

LiJOT tiki, kad jaunimo informavimas yra pirmas žingsnis siekiant įtraukti jaunimą į visuomenines ir pilietines veiklas, skatinti aktyvų įsitraukimą į jaunimo politikos įgyvendinimą. Dėl to LiJOT skatina Lietuvos Respublikos savivaldybes plėtoti jaunimo informavimo paslaugų teikimą savivaldybės teritorijoje.

1. Užtikrinti jaunimo informavimo tinklų veiklą savivaldybės teritorijoje.

LiJOT tiki, kad jaunimo informavimas yra viena esminių jaunimo įsitraukimo į visuomenines veiklas ir jaunimo politiką prižasčių, todėl siekia, kad kokybiškos jaunimo informavimo paslaugos, vadovaujantis Europos jaunimo informavimo ir konsultavimo agentūros patvirtinta Europos jaunimo informavimo chartija¹⁵, būtų teikiamos kiekvienoje savivaldybėje.

Vadovaujantis LiJOT Valdybos priimta pozicija dėl jaunimo informavimo ir konsultavimo paslaugų ir jų kokybės užtikrinimo savivaldybėse¹⁶ skatiname atkreipti dėmesį į netolygų jaunimo informavimo ir konsultavimo paslaugų įgyvendinimą skirtingose savivaldybėse bei raginame kurti palankias sąlygas jaunimo informavimui vietos lygmeniu užtikrinti.

- Plėtoti jaunimo informavimo paslaugų prieinamumą savivaldybėje, steigiant Jaunimo informavimo taškus, kuriuose dirbtų įdarbinti jaunimo informavimo ir konsultavimo specialistai;
- Skirti reikalingas ir jaunimui prieinamas patalpas jaunimo informavimo veiklai vykdyti – jaunimo informavimo centrai privalo būti prieinami jaunam žmogui nepriklausomai nuo jo fizinių galimybių;

¹⁵ Europos jaunimo informavimo ir konsultavimo agentūra. Europos jaunimo informavimo chartija https://jra.lt/uploads/european_youth_information_charter_2019_lt_a4_v2.pdf

¹⁶ Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos valdybos priimta pozicija dėl jaunimo informavimo ir konsultavimo paslaugų ir jų kokybės užtikrinimo savivaldybėse.

- Sudaryti sąlygas Eurodesk Lietuva partnerių veiklai ir užtikrinti reikalingas priemones veiklų įgyvendinimui;
- Organizuoti ir įgyvendinti finansavimo konkursus, skirtus jaunimo informavimui stiprinti, kuriose galėtų dalyvauti nevyriausybinės organizacijos, įstaigos bei institucijos, dirbančios su jaunimu;
- Skirti papildomus etatus JIK darbuotojams, kurie užtikrintų, kad JIK paslaugos būtų teikiamos kokybiškai bei būtų pasiekiamas didesnis jaunų žmonių skaičius.

2. Užtikrinti jaunimui draugišką informacijos pateikimą savivaldybės viešuosiuose portaluose.

LIJOT atliktos savivaldybių internetinių puslapių analizės metu buvo pastebėta, kad didžioji dalis savivaldybių nėra atnaujinę informacijos apie veikiančias jaunimo ir su jaunimu organizacijas (pvz. vienos savivaldybės tinklalapyje duomenys nėra atnaujinti nuo 2010-ųjų metų). Informacija jaunimui skirtingose savivaldybėse yra pateikiama skirtingai ir netvarkingai, dalyje savivaldybių jaunimui aktuali informacija apsiriboja tik SJRT sudėtimi, kitos jaunimo politikos temos – nėra aprašytos.

- Atnaujinti pateikiamą informaciją savivaldybių internetinių puslapių jaunimo skiltyse, ją išdėstant informatyviu ir jaunimui patraukliu būdu;
- Atskirti jaunimo, su jaunimu dirbančių ir neformalias jaunimo grupių kontaktus, šalia pateikiant jų kontaktus bei veiklos sritis ir (ar) kryptis;
- Atskiroje skiltyje skelbti visas jaunimo politikos priemones, aktualias jauniems žmonėms ir organizacijoms (finansavimo konkursų nuostatus ir priedus, įvairias programas, tvarkas ir kitą informaciją).

VI. DARBO SU JAUNIMU FORMŲ UŽTIKRINIMAS IR ĮGYVENDINIMAS SAVIVALDYBĖJE

Darbas su jaunimu yra viena iš svarbiausių jaunimo politikos sričių, apimanti platų spektrą veiklų ir formų, kuriomis darbas su jaunimu gali būti įgyvendintas. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad

jaunimo organizacijos nėra vienintelės darba su jaunimu įgyvendinančios įstaigos, nes tokiomis yra ir atvirieji jaunimo centrai bei erdvės, su jaunimu dirbančios organizacijos ir kiti įgyvendintojai¹⁷.

Be to, pagal Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymą¹⁸, yra apibrėžiamos 5 pagrindinės darbo su jaunimu formos: 1) atvirasis darbas su jaunimu;¹⁹ 2) darbas su jaunimu gatvėje;²⁰ 3) mobilusis darbas su jaunimu;²¹ 4) jaunimo praktinių įgūdžių ugdymas;²² 5) jaunimo informavimas ir konsultavimas²³.

LIJOT, siekdama stiprinti darbą su jaunimu visose savivaldybėse, siūlo:

1. Užtikrinti visų darbo su jaunimu formų įgyvendinimą savivaldybėje ir jas stiprinti.

Darbo su jaunimu finansavimas yra vienas iš svarbiausių aspektų kokybiškam jo formų įgyvendinimui, o Jaunimo reikalų agentūros skiriamas finansavimas nepadengia visose savivaldybėse veikiančių organizacijų. Pavyzdžiui, 2025 m. Atvirųjų jaunimo centrų ir atvirųjų jaunimo erdvių veiklos projektų finansavimo konkurse, finansavimas iš viso suteiktas tik 25 organizacijoms veikiančioms apie 20-yje savivaldybių²⁴. Remiantis Jaunimo reikalų agentūros duomenimis²⁵, atvirieji jaunimo centrai ir erdvės (toliau – AJC ir AJE) veikia 58 savivaldybėse, todėl akivaizdu, kad beveik du trečdaliai savivaldybių remiasi savivaldybės skiriamais finansais.

Nepaisant to, kad AJC ir AJE veikia beveik visoje Lietuvoje, kitų formų – mobilaus darbo su

¹⁷ Darbas su jaunimu. Jaunimo reikalų agentūra. Internetinė prieiga: <https://jra.lt/dirbantiems/suzinok-daugiau/darbo-su-jaunimu-formos>.

¹⁸ Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymo Nr. IX-1871 pakeitimo įstatymas <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/96665ec26a1c11e8b7d2b2d2ca774092>.

¹⁹ Atviras darbas su jaunimu. Jaunimo reikalų agentūra. Internetinė prieiga <https://jra.lt/dirbantiems/suzinok-daugiau/darbo-su-jaunimu-formos/atvirasis-darbas-su-jaunimu>.

²⁰ Darbas su jaunimu gatvėje. Jaunimo reikalų agentūra. Internetinė prieiga: <https://jra.lt/dirbantiems/suzinok-daugiau/darbo-su-jaunimu-formos/darbas-su-jaunimu-gatveje>.

²¹ Mobilus darbas su jaunimu. Jaunimo reikalų agentūra. Internetinė prieiga: <https://jra.lt/dirbantiems/suzinok-daugiau/darbo-su-jaunimu-formos/mobilusis-darbas-su-jaunimu>.

²² Praktinių įgūdžių ugdymas. Jaunimo reikalų agentūra. Internetinė prieiga: <https://jra.lt/dirbantiems/suzinok-daugiau/darbo-su-jaunimu-formos/praktiniu-igudziu-ugdymas>.

²³ Jaunimo informavimas ir konsultavimas. Jaunimo portalas „Žinau viską“. Internetinė prieiga: <https://zinauviska.lt/jik/>.

²⁴ Atvirųjų jaunimo centrų ir atvirųjų jaunimo erdvių finansavimo konkurso rezultatai. Jaunimo reikalų agentūra. Internetinė prieiga: <https://jra.lt/dirbantiems/dalyvauk/finansavimo-konkursai/nacionaliniai-konkursai/atviri-jaunimo-centrai-atviro-s-jaunimo-erdves/konkurso-rezultatai>.

²⁵ Atviras darbas su jaunimu. Jaunimo reikalų agentūra. Internetinė prieiga <https://jra.lt/dirbantiems/suzinok-daugiau/darbo-su-jaunimu-formos/atvirasis-darbas-su-jaunimu>.

jaunimo, darbo su jaunimu gatvėje ir jaunimo informavimo ir konsultavimo – įgyvendinimas stringa, nes mobilaus darbo komandos (dažniausiai tik viena) veikia tik trečdalyje savivaldybių²⁶, darbas su jaunimu gatvėje apskritai nėra populiarus darbo su jaunimu forma mažesnėse savivaldybėse, o jaunimo informavimas ir įgyvendinimas įgyvendinamas vos XX savivaldybių.²⁷

- Užtikrinti pakankamą finansavimą iš savivaldybės biudžeto kokybiškam darbo su jaunimu įgyvendinimui įgalinant visas formas;
- Skatinti jaunas žmones tapti jaunimo darbuotojais ir prisidėti prie darbo su jaunimu įgyvendinimo;
- Suteikti reikiamą pagalbą ir informaciją įstaigoms, prisidedančioms prie darbo su jaunimu įgyvendinimo.

VII. JAUNIMO SKATINAMŲJŲ PROGRAMŲ KŪRIMAS

LIJOT atkreipia dėmesį, kad jauno žmogaus akademiniai ir visuomeniniai pasiekimai dažnai nebūna pastebėti ir tinkamai įvertinti. Vis dėlto, jauni žmonės veikia aktyviai: įsitraukia į jaunimo organizacijų veiklą, dalyvauja olimpiadose, įvairiuose akademinuose ar kūrybiniuose konkursuose, savanoriauja ir kitaip įprasmina savo veiklą, prisidedančią prie stipresnių bendruomenių ir geresnės Lietuvos kūrimo.

Atkreiptinas dėmesys, kad jauno žmogaus veiklos įvertinimas yra nepaprastai reikšmingas įvykis besiformuojančiai asmenybei. Gautas pripažinimas bei premija už pastangas mokslo srityje, kuriamą muziką, paveikslus ar užsiimant kita kūrybine veikla bei savanorystę jaunam žmogui suteikia dar daugiau motyvacijos veikti ir nenuleisti rankų.

Taip pat svarbu didelį dėmesį skirti ir iš savivaldybės į didžiuosius miestus studijuoti išvykusius jaunas žmones. Nepaslaptis, kad keliasdešimt tūkstančių studentų kasmet išvyksta į didžiuosius miestus studijuoti aukštosiose mokyklose, dažnai pamiršdami gimtąją savivaldybę. Nuolat mažėjantiems regionams yra svarbu, kad jauni žmonės po studijų grįžtų čia dirbti ir toliau kurti asmeninius gyvenimus.

²⁶ Mobilus darbas su jaunimu. Jaunimo reikalų agentūra. Internetinė prieiga: <https://jra.lt/dirbantiems/suzinok-daugiau/darbo-su-jaunimu-formos/mobilusis-darbas-su-jaunimu>.

²⁷ Jaunimo informavimo ir konsultavimo paslaugas teikiančios organizacijos ir įstaigos. Naujienų portalas „Žinau viską“. Internetinė prieiga: <https://zinauviska.lt/jik/atstovai/>.

LIJOT, siekdama atkreipti dėmesį į jaunų žmonių pasiekimus bei mažėjantį jaunų žmonių skaičių regionuose, siūlo:

1. Skirti skatinamąsias stipendijas už aukštus akademinis pasiekimus, aktyvią visuomeninę veiklą ir kūrybiškumą.

Skatinamosios stipendijos skyrimas jaunam žmogui sustiprina tikėjimą savo jėgomis ir skatina toliau veikti. Bene geriausiai tokią programą įgyvendina Alytaus miesto savivaldybė²⁸, skirdama po 3 premijas (iš viso 9) kiekvienai iš sričių. Svarbu atkreipti dėmesį, kad programa apima ne tik moksleivius, bet ir vyresnį jaunimą (19-29 m.), todėl toks modelis įprasmina ir vyresnių jaunų žmonių veikimą savivaldybėje. Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą informaciją, rekomenduojame:

- Sukurti jaunimo skatinamųjų stipendijų programą, kurios pagalba jauni žmonės būtų įvertinti už akademinis pasiekimus, vykdomą kūrybinę ar visuomeninę veiklą;
- Numatyti savivaldybės biudžete lėšas, skirtas programos įgyvendinimui.

2. Skirti tikslines stipendijas studentams.

Ne paslaptis, kad regionuose mažėjant gyventojui skaičiui, palaipsniui mažėja ir specialistų, reikalingų teikti būtinausias viešąsias paslaugas, skaičius. Nors išvykstantys studentai pasirenka studijuoti įvairiose srityse, tačiau dalyje sričių, pavyzdžiui, švietimo sektoriuje, medicinoje, jaučiamas studentų stygius, dėl kurio nėra paruošiamas reikiamas kiekis specialistų ar jauni žmonės nebenori grįžti dirbti į regionus. Atsižvelgiant į tai, rekomenduojame:

- Sukurti tikslinių stipendijų programą ir ją įgyvendinti savivaldybės biudžete numatant reikiamas lėšas.
- Tikslines stipendijas skirti pagal poreikį įsivertinus savivaldybėje ateityje trūkstamų specialistų sritis.
- Informuoti jaunus žmones apie galimybę gauti tikslinę stipendiją įsipareigojant po studijų grįžti dirbti į savivaldybę.

VIII. JAUNIMO PROGRAMŲ PLĖTRA IR STIPRINIMAS

²⁸ <https://alytus.lt/lt/naujienos/skelbiamas-premijuojamo-14-29-metu-jaunimo-konkursas-3>

2020 m. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (dabar – JRA), bendradarbiaujant su Lietuvos jaunimo organizacijų taryba ir Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra, parengė draugiškos jaunimui savivaldybės rekomendacijas, kuriomis siekia pateikti draugiškos jaunimui savivaldybės pagrindines kryptis bei savivaldybių turimus geruosius pavyzdžius.²⁹

2023 m. JRA užsakytas Jaunimo problematikos tyrimas (toliau – **Jaunimo problematikos tyrimas**) atskleidė pagrindines jaunimo politikos problemas tiek nacionaliniu, tiek savivaldybių lygmeniu.³⁰ Dėl šių priežasčių svarbu užtikrinti skirtingų programų jaunimui įgyvendinimą savivaldybėse.

Vadovaujantis gerosiomis savivaldybių patirtimis ir JRA „Draugiškos jaunimui savivaldybės rekomendacijomis“, LIJOT siekia atkreipti savivaldybių dėmesį į priemonių ir programų, skirtų jaunimui, plėtrą ir stiprinimą.

1. Jaunimo užimtumo vasarą ir integracijos į darbo rinką programos.

SADM ministro patvirtintas Veiksmų planas atkreipia dėmesį į pirmą nacionalinės jaunimo politikos įgyvendinimo problemą – mažą jaunimo susidomėjimą būsima profesija ar specialybe, nepakankamai užtikrinamą jaunų žmonių užimtumą ir kvalifikacijos tobulinimą.³¹ Minimame veiksmų plane yra akcentuojama moksleivių užimtumo vasarą problema (4.8. punktas) ir teikiamas vienas iš galimų sprendimų siūlymų – jaunimo užimtumo vasarą ir integracijos į darbo rinką programa.

Dalyje savivaldybių jau yra įgyvendinama jaunimo užimtumo vasarą ir integracijos į darbo rinką programa, kuri siekia sudaryti palankias sąlygas jaunimo užimtumui didinti vasaros metu (ne ugdymo proceso metu) Lietuvoje, o nacionaliniu lygmeniu JRA vykdo finansavimo konkursą,

²⁹ Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Draugiškos jaunimui savivaldybės rekomendacijos (2020 m.). Prieiga per internetą: https://jra.lt/uploads/draugiskos-jaunimui-savivaldybes-rekomendacijos_vol2.pdf

³⁰ Jaunimo problematikos tyrimas. https://jra.lt/uploads/2023-m-jaunimo-problematikos-tyrimo-ataskaita_viesinama-27.pdf

³¹ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintas Nacionalinės jaunimo politikos 2023–2027 metų veiksmų planas. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/50839d5024d911eea0b6cad9848a9596>

skatindama savivaldybes įgyvendinti šią integracijos programą.³² LiJOT siūlo atsižvelgti į savivaldybių gerąsias patirtis ir suvienodinti sąlygas jaunimui dalyvauti programoje ir užtikrinti tinkamą jaunimo užimtumą vasarą ir integraciją į darbo rinką.

- Užtikrinti jaunimo poreikius atitinkantį finansavimą programai įgyvendinti – vadovaujantis gerosiomis patirtimis, LiJOT rekomenduoja skirti ne mažesnę kaip 0,5 MMA (minimali mėnesinė alga) vienam jaunuoliui per mėnesį.
- Sudaryti palankias sąlygas ir vyresniems nei 18 jaunimui pasinaudoti šia programa, jei jaunuolis vis dar yra bendrojo ugdymo sistemoje;
- Sudaryti galimybes savivaldybėje gyvenamąją vietą įregistravusiam ir (ar) besimokančiam savivaldybės ugdymo įstaigose jaunimui dalyvauti programoje;
- Supaprastinti jaunuolio ir darbdavio sujungimo mechanizmą, rengiant programoje norinčių dalyvauti darbdavių sąrašą jaunimui pasirinkti dar programos vykdymo pradžioje, neužkertant galimybės jaunuoliui darbdavį pasirinkti pačiam.

2. Plėtoti profesinio orientavimo ir karjeros ugdymo programas savivaldybės lygmeniu.

Minėtame Veiksmų plane yra akcentuojamas nepakankamas jaunimo domėjimasis savo būsima profesija ar specialybe (4.1. punktas), praktikos trūkumas, lemiantis įsidarbinimo problemas (4.2. punktas) bei netolygiai išplėtos profesinio orientavimo ir karjeros planavimo sistemos.³³ LiJOT siekia atkreipti atsakingų asmenų ir subjektų dėmesį į profesinio orientavimo veiklas ir vystyti šias programas savivaldybės lygmeniu.

- Užtikrinti nemokamas profesinio konsultavimo paslaugas jaunimui, sudarant galimybę jomis pasinaudoti ne tik moksleiviams, bet ir vyresniam jaunimui, finansuojant profesinio orientavimo konsultantų veiklas bendrojo lavinimo mokyklose arba profesinio orientavimo centruose;
- Organizuoti jaunimo profesinio orientavimo programas, skatinančias jaunimą domėtis karjeros (įskaitant ir netradicines) galimybėmis.

³² Jaunimo reikalų agentūros direktorius. Įsakymas dėl jaunimo užimtumo vasarą ir integracijos į darbo rinką projektu finansavimo 2025 metais konkurso nuostatų patvirtinimo. <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/8d06f956dc9f11ef84c3a3cb4f439b27>

³³ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintas Nacionalinės jaunimo politikos 2023–2027 metų veiksmų planas. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/50839d5024d911eea0b6cad9848a9596>

3. Vystyti verslumo skatinimo programas.

Jaunimo problematikos tyrimas³⁴ parodė, kad jaunimo verslumo rodiklis dešimties metų perspektyvoje išlieka itin žemas, todėl svarbu užtikrinti verslumo skatinimo programų plėtrą savivaldybėse, įtraukiant kuo didesnę jaunų žmonių skaičių. „Lietuvos verslumo rodiklio pasauliniuose reitinguose sąstingį lemia ir nepakankamai ugdomas vaikų ir jaunimo kūrybiškumas bei verslumas“ (Veiksmų planas, 6.1. punktas). Dėl šios priežasties LiJOT skatina savivaldybėse atsakingus asmenis ir subjektus atkreipti dėmesį į verslumo ir kūrybiškumo programų plėtrą ir vystymą.

- Plėtoti verslumo skatinimo programas savivaldybėje, užtikrinant atitinkamą finansavimą jų įgyvendinimui;
- Organizuoti įtraukius, informatyvius ir ilgalaikius bendrus jaunimo įsitraukimą ir verslumą skatinančius projektus, skatinant savivaldybės ugdymo įstaigų, JNVO ir verslo sektoriaus bendradarbiavimą (vienas iš pavyzdžių iniciatyva „Pamokos matuojasi Panevėžį“³⁵).

4. Kelionės išlaidų į mokymus ar nacionalinių jaunimo nevyriausybinių organizacijų renginius kompensavimas.

Dalyje Lietuvos savivaldybių yra taikoma priemonė, sudaranti palankias sąlygas savivaldybės jaunuoliams vykti į kompetencijų kėlimo renginius. Vienas iš pavyzdžių Panevėžio miesto savivaldybė, pasitvirtinusi moksleivių ir jaunimo nevyriausybinių organizacijų narių kelionių išlaidų kompensavimo tvarka.³⁶ LiJOT atkreipia dėmesį į tokių programų būtinumą ir privalumus lyginant su galimybėmis išlaidas numatyti jaunimo dalyvavimo projektuose ar kituose konkursuose.

³⁴ Jaunimo reikalų agentūra. Jaunimo problematikos tyrimo išvados ir rekomendacijos. 2023. https://jra.lt/uploads/jaunimo-problematikos-tyrimo-2023-bangos_analize_ataskaita-viesinama.pdf

³⁵ Panevėžio plėtros agentūros ir Panevėžio švietimo centro vykdoma iniciatyva „Pamokos matuojasi Panevėžį“. https://www.panevezysnow.lt/uploads/Pamokos%20matuojasi%20Panev%C4%97%C5%BE%C4%AF%20i%C5%A1%C5%ABki%C5%B3%20serija%E2%80%9C%202024_i%C5%A1%C5%A1%C5%ABkiai.pdf

³⁶ Panevėžio miesto moksleivių ir jaunimo nevyriausybinių organizacijų narių kelionių išlaidų kompensavimo tvarka <https://www.panevezys.lt/download/99532/moksleivi%C5%B3+ir+jaunimo+nevyriausybin%C5%B3+organizacij%C5%B3+kelion%C4%97s+i%C5%A1laid%C5%B3+kompensavimo+apra%C5%A1as+2020.docx>

- Pasirengti kelionės išlaidų kompensavimo tvarką moksleiviams ir jaunimui, vykstantiems į kompetencijų kėlimo ar atstovavimo regioniniu, nacionaliniu bei tarptautiniu lygiu kompensavimo tvarką.

5. Skatina taikyti dalyvaujamojo biudžeto principus įgyvendinant įvairias priemones savivaldybėje.

- Organizuoti mokyklų dalyvaujamojo biudžeto konkursą, įtraukiant visas jaunimo bendrojo ugdymo įstaigas;
- Įtraukti jaunimą į savivaldybės biudžeto formavimo procesą, suteikiant jiems galimybę siūlyti ir balsuoti už projektus, skirtus jų aplinkos gerinimui.

IX. FORMALAUS IR NEFORMALIAUS ŠVIETIMO KLAUSIMAI

Kokybiškas švietimas yra viena svarbiausių sričių, norint užtikrinti ne tik jauno žmogaus tobulėjimą, bet ir produktyvią jaunimo politiką, tačiau šiuo metu mokyklose vis dar trūksta nuoseklaus pilietiškumo ugdymo, karjeros krypties formavimo ir jaunimo politikos pažinimo galimybių. Neformaliojo vaikų švietimo (toliau - NVŠ) krepšelio dydis ir galimybės mokiniams dalyvauti neformaliose veiklose išlieka nevienodos skirtingose savivaldybėse. Taip pat moksleivių dalyvavimas nevyriausybinų organizacijų ar kitose jaunimo politikos veiklose ne visada yra tinkamai įvertintas.

Pilietiškumo ugdymas mokyklose ne visuomet būna kokybiškas, nesudomina moksleivių, be to, jaunimo organizacijos susiduria su iššūkiais norint plačiau papasakoti apie pilietiškumą, savanorystę ar kitas svarbias sritis, susijusias su pilietiškumo ugdymo pamokų temomis. Tokiu būdu praleidžiama galimybė skatinti mokinių aktyvumą ir pilietinę atsakomybę realiame visuomenės gyvenime. Taip pat mokyklose vis dar trūksta nuoseklios karjeros ugdymo sistemos – daugeliui mokinių nėra pakankamai suteikiama informacija apie studijų galimybes užsienyje, profesines mokyklas ar nestandartines karjeros kryptis, neapsiribojant tik Lietuvoje esančių universitetų perspektyva. Jaunimo reikalų tarybos 2023 m. atlikto jaunimo problematikos tyrimo duomenimis, mokinių domėjimasis būsima profesija pamažu krenta, moksleivių aktyvumas taip pat.³⁷

³⁷ Jaunimo problematikos tyrimas, Jaunimo reikalų taryba, https://jra.lt/uploads/2023-m-jaunimo-problematikos-tyrimo-ataskaita_viesinama-27.pdf, 166 psl.

Siekiant užtikrinti kokybišką jaunimo ugdymą ir skatinti jaunimo įsitraukimą į visuomenės gyvenimą, būtina plėsti pilietiškumo ir karjeros ugdymo galimybes bei stiprinti jaunimo politikos žinias. LiJOT, norėdama sustiprinti kokybišką švietimą Lietuvos mokyklose, siūlo:

- Sudaryti sąlygas pilietiškumo ugdymui mokyklose – sudaryti sąlygas nevyriausybinų organizacijų (toliau – NVO) atstovų įleidimui į pilietiškumo pamokas, kad jie galėtų dalintis pilietiškumo patirtimis ir skatinti jaunimo įsitraukimą į nevyriausybines ir visuomenines veiklas;
- Didinti NVŠ krepšelį, siekiant užtikrinti, kad daugiau mokinių galėtų dalyvauti neformaliose veiklose;
- Skatinti moksleivių kompetencijų kėlimą, organizuojant daugiau forumų, seminarų, mokymų ir kitų renginių, kuriuose jaunuoliai galėtų gilinti žinias apie jaunimo politiką, teises ir galimybes;
- Užtikrinti, kad moksleivių dalyvavimas NVO veiklose būtų pripažįstamas kaip socialinių pilietinių valandų dalis mokyklose;
- Plėtoti karjeros ugdymą mokyklose, suteikiant mokiniams išsamią informaciją apie studijų galimybes Lietuvoje ir užsienyje, profesines mokyklas, kolegijas, darbo rinkos tendencijas ir karjeros perspektyvas;
- Skatinti mokyklose karjeros konsultacijų stiprinimą, suteikiant mokiniams galimybę išsiginčyti savo stipriąsias puses ir karjeros kryptį po mokyklos baigimo.

X. EMOCINĖS – PSICHIKOS IR FIZINĖS SVEIKATOS PRIEMONIŲ UŽTIKRINIMAS IR ĮGYVENDINIMAS

LiJOT atkreipia dėmesį į savivaldybėse įgyvendinamų programų ir priemonių, skirtų jaunų žmonių sveikatai puoselėti ir gerinti, visumą. Siekiant užtikrinti kokybišką emocinės – psichikos ir fizinės sveikatos priemonių prieinamumą jauniems žmonėms, savivaldybėse yra įgyvendinamos skirtingos priemonės ir programos: nemokamos specialistų (pvz., psichologų) konsultacijos, informavimo kampanijos, kompetencijų kėlimo mokymai, organizuojami savivaldybės, išskiriami projektinių veiklų prioritetai finansavimo konkursuose ir kitos priemonės.

1. Plėtoti jaunimo emocinės – psichikos sveikatos priemones ir jų prieinamumą jauniems žmonėms.

- Užtikrinti nemokamas psichologų konsultacijas jauniems žmonėms, nepriklausomai nuo jų amžiaus ir (ar) socialinės padėties;
- Siekiant įgyvendinti efektyvią visuomenės sveikatos politiką, stiprinti jaunų asmenų psichikos sveikatos raštingumą;
- Skirti finansavimą ir organizuoti kompetencijų kėlimo mokymus jaunimo darbuotojams ir JNVO atstovams emocinės – psichikos sveikatos klausimais.

2. Užtikrinti informavimą apie nemokamas sveikatos priemones ir galimybes jaunimui.

- Informuoti jauną žmogų apie savivaldybėje teikiamas ir įgyvendinamas nemokamas sveikatos priemones, tokias kaip žalieji koridoriai, specialistų konsultacijos ir kt.

3. Plėtoti jaunimo fizinės sveikatos priemones ir jų prieinamumą jauniems žmonėms.

- Užtikrinti nemokamų menstruacinių priemonių prieinamumą jaunimo susibūrimo erdvėse (ugdymo įstaigose, AJC, AJE ir kt.);
- Stiprinti ir plėtoti fizinės sveikatos priemones, skatinant jaunimo fizinį aktyvumą ir užimtumą.

4. Užtikrinti prevencinių programų stiprinimą ir plėtrą.

LIJOT siekia atkreipti dėmesį į žalingų medžiagų vartojimo prevencijų programų pasiūlą jauniems žmonėms. Jaunimas dažniausiai su prevencinėmis programomis susiduria ugdymo įstaigose, tačiau vyresnis jaunimas (ir vyresnių amžiaus grupių) nėra (arba retai) yra įtraukiamas į prevencines programas.

Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija yra itin svarbi, nes šios medžiagos sukelia tiek priklausomybę, tiek fizinės ir psichikos ligas, socialines problemas, padidina sužalojimų riziką. Mirčių, susijusių su keliomis psichotropinėmis medžiagomis, nuo receptinių opiatų (18,9 proc.) užfiksuota daugiau negu nuo kokaino (15,2 proc.), heroino (12,6 proc.) ir marihuanos (2,6 proc.).³⁸

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą informaciją, rekomenduojame:

- Skatinti praktinių prevencinių programų plėtrą ir užtikrinti jų prieinamumą ir jaunų žmonių pasiekiamumą;

³⁸ PAAUGLIŲ IR JAUNŲ SUAUGUSIŲJŲ PSICHOTROPINIŲ VAISTŲ VARTOJIMAS IR JO RIZIKOS VEIKSNIAI, Vilniaus universitetas (2022 m.)

- Stiprinti tarpinstitucinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą rengiant ir įgyvendinant prevencines programas su specialistais ir (ar) nevyriausybinio sektoriumi;
- Didinti informacinių prevencinių kampanijų skaičių, informuoti jauną žmogų apie sukeliama žalą, tam biudžete numatant didesnę finansavimą.

XI. MAŽIAU GALIMYBIŲ TURINČIŲ ASMENŲ INTEGRACIJA IR SĄLYGŲ GERINIMAS

Mažiau galimybių turintis jaunimas (toliau – **MGT jaunimas**) yra jauni asmenys, neturintys tokių pat sąlygų kaip bendraamžiai savo kompetencijoms ir veikloms plėtoti, nes gyvena nepalankiomis sąlygomis ar patiria socialinių, ekonominių, išsilavinimo, kultūrinių, geografinių sunkumų, turi negalią ir (ar) sveikatos problemų.³⁹

1. Užtikrinti priemones MGT jaunimo įtraukimui į visuomenines ir pilietines veiklas ar organizacijas.

- Skatinti jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas skirti didesnę dėmesį MGT jaunimo įtraukimui, užtikrinant didesnę finansavimą veiklų projektams, kurie įtraukia MGT jaunimą į vykdomas veiklas;
- Kurti naujas priemones MGT jaunimo įtraukimui;
- Užtikrinti darbo su jaunimu formų įvairovę (jaunimo informavimas, mobilus darbas su jaunimu, darbas su jaunimu gatvėje ir kt.) ir prieinamumą visoje savivaldybės teritorijoje.

2. Užtikrinti saugią aplinką MGT jaunimui įsitraukti ir dalyvauti veiklose:

Atviri jaunimo centrai ir erdvės dažnai yra vienos iš nedaugelio saugių erdvių jaunimui iš socialiai pažeidžiamų šeimų. Dalyvaujant atviro darbo su jaunimu veikloje jauni žmonės gali ugdytis įgūdžius ir kompetencijas, padedančias integruotis į gyvenimą. Dažnai AJC ir AJE užtikrinina ir socialinę jaunimo gerovę, suteikiant saugią erdvę ir prieinamas veiklas jaunimui.

- Pritaikyti AJC ir AJE darbo laikus prie jaunimo poreikių;

³⁹ <https://jra.lt/dirbantiems/suzinok-daugiau/informacija-apie-jaunima/maziau-galimybiu-turintis-ir-neaktyvus-jaunimas>

- Skatinti AJC ir AJE bendradarbiavimą su pagalba teikiančiomis nevyriausybinėmis organizacijomis bei stiprinant jų veiklą savivaldybėje ir teikiamas paslaugas jauniems žmonėms (Raudonasis kryžius, Caritas, Maisto bankas ir kt.).

3. Sudaryti sąlygas asmenų, turinčių negalią, aktyviam dalyvavimui ir įsitraukimui:

- Pritaikyti savivaldybės ir jai pavaldžių įstaigų (ugdymo įstaigų, AJC, AJE ir kitų) infrastruktūrą judėjimo negalią turintiems asmenims;
- Skatinti veiklų vykdymą savivaldybėse ir kurti priemones, kuriomis į veiklas būtų įtraukiamas jaunas žmogus su negalia.

4. Stiprinti asmenų, dirbančių su jaunimu, kompetencijas įvairovės ir įtraukties srityje:

- Organizuoti mokymus jaunimo ir su jaunimu dirbančioms organizacijoms apie darbą su MGT jaunimu.

Prezidentas

Umberto Masi